

Els peons de la història

Julia de Jòdar
El metall impur
Premi Sant Jordi de novel·la 2005
Ed. Proa, Barcelona, 2006
428 pàgs.

Il·luminar la peripècia de personatges grisos ha estat, i continua sent, una de les fonts d'inspiració més fecundes dels narradors. Situades en un context amb una alta càrrega èpica, les vides d'aquests individus anònims adquireixen una dimensió encara més poètica, que ens desvetlla algunes dosis de tendresa i fins i tot de complicitat, en la mesura que ens costa poc de reconèixer-hi les emocions, les esperances i els fracassos de les persones de carn i ossos que tenim al voltant i, al capdavant, les nostres pròpies experiències.

És per això que el fet de pòuar en les vides d'aquests antiherois de la quotidianitat acostuma a tenir sempre un component agraït ja d'entrada, i la literatura n'ha donat mostres a bastament (dins les lletres catalanes, la Colometa de *La plaça del Diamant* en seria un exemple paradigmàtic). De fet, cada societat té, en la seva història, uns períodes, més breus o més dilatats, que han romàs marcats a foc en la memòria col·lectiva, i els artistes i els intel·lectuals tenen la capacitat de conjurar-ne els fantasmes traient a la llum els seus racons més obscurs.

Julia de Jòdar, nascut l'any 1942 a Badalona en el si d'una família immigrada, llicenciat en història, va donar-se a conèixer àmpliament l'any 1997 amb la publicació de *L'àngel de la segona mort*, primer lliurament de la trilogia que ha batejat com *L'atzar i les ombres*, que va continuar amb *El trànsit de les fades* (2001) i que ha arrodonit amb *El metall impur*, guanyadora del premi Sant Jordi de novel·la de 2005.

Aquesta trilogia respon a un projecte complex i ambiciós, que l'autor ha sabut resoldre prou satisfactòriament, mitjançant el qual ens posa davant dels ulls el retrat d'una època de gran transcendència en la història d'aquest país —el franquisme, de la postguerra fins a la transició— i que ha condicionat fortament el present que ara coneixem. Una època especialment fosca i sembrada de paranys, però que, tanmateix, va constituir, per a diverses generacions, aquell moment irrepètible per a cada persona que suposa la presa

de contacte amb el món, com ho descrivia, amb tanta lucidesa, Vicent Andrés Estellés: «Eren temps de postguerra. S'imposava l'amor; / brutalment s'imposava sobre fam i cauteles».

En un moment com l'actual, d'acusada sensibilitat pel que fa a la recuperació de la memòria col·lectiva, el llibre de Jòdar s'inscriu amb tot mereixement en la relació d'obres que contribueixen eficaçment a reconstruir un període i explicar-ne algunes de les claus. *El metall impur* gira a l'entorn de la mort per accident del jove Castells, obrer d'un taller de foneria situat a la riba del Besòs, i l'autor hi recrea el petit món d'un barri industrial al nord de la ciutat de Barcelona. El lector pot assistir al procés de transformació d'aquell espai suburbial de la mà del protagonista Gabriel Caballero —que viu aquesta evolució de manera paral·lela al seu propi aprenentatge personal—, i amb el complement de la mirada coral que hi projecten un ventall de personatges que semblen tenir en comú una certa discordança vital.

Jòdar ha reeixit a estructurar sòlidament una trama rica en estratègies literàries i servida per un llenguatge eficaç, que adopta registres diferents en funció de l'escenari, el temps i els tipus. No hi manquen tampoc els materials per a la reflexió, sovint en forma de pensaments deixats caure com qui no vol per uns homes i unes dones aparentment senzills, però dotats de la

necessària densitat moral i que porten a dins, lògicament, tota la complexitat de la psicologia humana: «És difícil adonar-se del mal, quan el portes a dintre», diu l'oficial de segona Diego Fàbregas. O el senyor Massarré, que sentència: «Quan els homes es veuen tenallats per la por, sempre s'acaba produint allò temut». I la reflexió del Justo: «La innocència perduda sempre es pot retrobar. Per exemple, davant l'angoixa de la mort».

Així mateix, l'autor se serveix de tot un seguit d'elements insòlits com ara documents, fotografies, programes de festes i textos de gèneres ben diversos, que van del diari personal a la cançó popular i, fins i tot, transcripcions de pintades: «*El rico nunca entra y el pobre nunca sale*» (escrit en una presó). No hi manca, tampoc, l'aparició d'un directori entranyable de personatges reals de la història badalonina, des de poetes fins a jugadors de bàsquet de la Penya. Tot plegat configura un teixit dens, per moments bigarrat, que obliga el lector a no abaixar en cap moment el nivell d'atenció perquè qualsevol detall passat per alt pot contenir alguna de les nombroses claus argumentals.

Amb tot això, doncs, l'autor ha fet una opció deseixida més que no pas transgressora, agosarada però no pas impròpia, perquè queda ben justificada pel resultat; en aquest sentit, cal remarcar que Julia de Jòdar fa la impressió d'haver aconseguit el que, de ben segur, suposa una de les qualitats més importants d'una novel·la i, per extensió, de qualsevol acte de creació artística: la justa adequació entre el propòsit previ i el resultat final.

Una literatura que es vol normal ha de poder exhibir una gamma com més àmplia millor de gèneres, tendències i registres. La consolidació de Julia de Jòdar aporta a la literatura catalana una veu singular i madura, de traç segur, que passa a engruixir la nòmina selecta de prosistes de primera línia, capaços d'elevat el discurs narratiu a un alt nivell de rigor i d'excel·lència.

Miquel·Luís Muntané